

Diskusijas par aktualitātēm mazo pārtikas ražotāju, kooperatīvo sabiedrību un citu to apvienojošo tīklu darbības jomā kopsavilkums

- **LLTA “Lauku Ceļotāja” prezentācija par uzsāktajiem ES projektiem mazo pārtikas ražotāju darbības jomā.**
 - Igaunijas – Latvijas programmas atbalstīts projekts “Livonijas garša”. Plašāk par projektu, tā mērķiem, aktualitātēm un iesaistīšanās iespējām pielikumā esošajā prezentācijā no diskusijas un Lauku Ceļotāja mājas lapā: www.celotajs.lv/lv/project/16
 - Baltijas jūras reģiona programmas atbalstīts projekts “B2B izplatīšanas modelis, lai atbalstītu vietējos pārtikas ražotājus Baltijas jūras reģiona lauku teritorijās”. Plašāk par projektu, tā mērķiem, aktualitātēm un iesaistīšanās iespējām pielikumā esošajā prezentācijā no diskusijas un Lauku Ceļotāja mājas lapā: www.celotajs.lv/lv/project/17

- **Zemkopības ministrijas prezentācija par:**

- **primāro pārtikas produktu apriti nelielā apjomā:**

- i. MK 345/2010 - Higiēnas un obligātās nekaitīguma prasības govju svaigpiena aprītei nelielā apjomā

Svarīgākās atziņas/jautājumi/komentāri: Līdz šim par nelielu piena apjomu uzskatīja zem 1000 tonnām, bet šis apjoms tiks samazināts uz Eiropas Komisijas iebildumu pamata, lai gan Zemkopības Ministrija šobrīd mēģina “cīnīties” par 1000 t kā robežapjomu. Šobrīd LV ir tikai viena ferma, kas saražo apjomu ap 1000 t.

- ii. MK 235/2017 – Prasības olu aprītei nelielā apjomā

Svarīgākās atziņas/jautājumi/komentāri: Olas, kas nāk no vistu ganāmpulka, kurā ir zem 50 dējējputniem, nav jāmarķē, ja tās tiek pārdotas pa tiešo gala patērētājam. Ja tās tiek pārdotas mazumtirdzniecībā, tad olas jāmarķē.

Vistu olu ražotāji, kuru ganāmpulks ir līdz 350 dējējvistām, no 2017.gada oktobra nedrīkst saražotās olas pārdot citam mazumtirdzniecības uzņēmumam (veikaliem, kooperatīviem utt.). Tās pārdot drīkst tikai tieši gala patērētājam. Ja ir vēlme realizēt (pārdot) saražotās olas citam mazumtirdzniecības uzņēmumam, tad iegūtās olas šķiro, fasē un marķē PVD atzītā iepakojuma centrā.

Uzņēmumā, kurā ir vairāk par 350 vistām (gallus gallus), iegūtās olas šķiro, fasē un marķē PVD atzītā iepakojuma centrā.

Kā kooperatīvu veikalos nodrošināt oficiālu iespēju tirgot olas, ievērojot regulas Nr. 853 prasības. Pārdodot olas, tām jābūt ražotāja īpašumam. Kooperatīvs tās nedrīkst nopirkt no ražotāja (darbojas kā pārdošanas pakalpojuma sniedzējs), bet gan pārdot savā veikalā uz realizāciju, nodrošinot produkta izsekojamību līdz tā ražotājam.

- iii. MK 624/2017 Prasības medījamo dzīvnieku un to gaļas aprītei un piegādei nelielā apjomā galapatērētājam
- iv. MK 433/2010 Veterinārās un higiēnas prasības svaigu zvejas produktu aprītei nelielā apjomā
- v. MK 499/2010 Higiēnas prasības augu izcelsmes produktu primārajai ražošanai un tiešajai piegādei galapatērētājam nelielā apjomā

Svarīgākās atziņas/jautājumi/komentāri: Jautājums: vai nav iespējams palielināt apjomu augu izcelsmes produktiem?

ZM: Šobrīd izskatās, ka nē, tad ir jāreģistrējas PVD. Šie apjomi ir samazināti, jo šo jomu nekontrolē jeb kontrolēt ir grūti un iepriekš zem šīs jomas tika tirgotas lielas masas ar falsificētiem dokumentiem.

Šobrīd pašvaldībai ir arī pienākums izdot apliecinājumu, ka konkrētajam pārdevējam pieder zeme, kurā viņš var šo produkciju saražot.

vi. MK 1393/2009 – Veterinārās prasības mājputnu un zaķveidīgo gaļas aprītei nelielos daudzumos

- **vadlīnijām “Augļu un dārzeņu konservu ražošana. Konservēšanas alternatīvās metodes”;**
- **MK 1393/2009 – Veterinārās prasības mājputnu un zaķveidīgo gaļas aprītei nelielos daudzumos;**
- **Mājas apstākļos ražotā pārtiku un ar to saistītie normatīvie akti**

Svarīgākās atziņas/jautājumi/komentāri:

*Piens, kas atbilst 853. regulas prasībām: mājražotājs drīkst ražot piena produktus arī no iepirkta piena. Pērkot pienu, prasības ir tādas pašas, kādas tās ir lielajiem piena pārstrādes uzņēmumiem. Ja tiek izmantots gan savs piens, gan iepirktais, tad saistoši ir abi iepriekšminētie noteikumi.

*Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Regula Nr.852/2004 (2004.gada 29.aprīlis) par pārtikas produktu higiēnu **tuvākajā laikā nav gaidāmi atvieglojumi** (t.sk. attiecībā uz gaļas konservu ražošanu).

*Mērierīču (termometri, svāri, spiediena mērītāji) verifikāciju veic *Latvijas nacionālais metroloģijas centrs*.

*Jautājums par uztura bagātināju reģistrāciju (priežu čiekuru sīrupa piemērs). Atbilde no ZM: Priežu čiekuru sīrups, kas iegūts, izmantojot *pinus sylvestris* sugas priežu jaunus čiekurus nav jaunā pārtika, bet gan uztura bagātinātāja sastāvdaļa saskaņā ar JP katalogu, līdz ar to šāds sīrups būtu reģistrējams kā uztura bagātinātājs. Būtiskais, kas jāņem vērā šeit, ir priežu suga – tā ir jāzina, lai saprastu, par kuru priedi ir runa un attiecīgi tad no jaunās pārtikas kataloga var spriest, ko no tās drīkst ražot. PVD uztura bagātinātāju reģistrā jau ir iekļauti šādi sīrupi, ko ražojusi vietējie ražotāji. Par to, kā PVD šos sīrupus iedala, ieteikums sazināties ar Diānu Birkenfeldi no PVD, ja vajag sīkāku informāciju.

*Mājražotājiem uz produkta nav jānorāda produkta uzturvērtība (regula 1169/ 2011), bet, ja ražotājs to izlemj norādīt, jāuzrāda viss regulā noteiktais pilnā apjomā, nedrīkst izcelt kādu vienu rādītāju.

- **Par mazajām alkoholisko dzērienu darītavām**
 - Normatīvie akti, kas regulē darbību:
1. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013 ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju (*definē augļu – ogu vīnus*)
 2. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES 2008. gada 15. janvāra REGULA (EK) Nr. 110/2008 par stipro alkoholisko dzērienu definīciju, aprakstu, noformējumu, marķējumu un ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību (*definētas stipro alkoholisko dzērienu kategorijas*)
 3. Pārtikas aprītes uzraudzības likums
 4. Alkoholisko dzērienu aprītes likums (*definē, kas ir mazās alkoholisko dzērienu darītavas – komersantus*)*
 5. Likums Par akcīzes nodokli (*definīcija alum*)*
 6. Ministru kabineta 2005. gada 30. augusta noteikumi Nr.662 Akcīzes preču aprītes kārtība*

7. Ministru kabineta 2005. gada 13. decembra noteikumi Nr.956 Kārtība, kādā piešķirams patstāvīgas mazās alus darītavas statuss un piemērojama akcīzes nodokļa likme patstāvīgo mazo alus darītavu saražotajam alum. (definēta, kas ir *patstāvīgā mazā alus darītava*)*

Jebkāds alkoholisko dzērienu ražotājs Latvijā nevar būt reģistrēts (PVD pārtikas aprites uzņēmumu reģistrā) kā mājražotājs (uzņēmums, kas nodarbojas ar pārtikas ražošanu mājas apstākļos).

I.

Alkoholisko dzērienu aprites likums

MAZĀ ALKOHOLISKO DZĒRIENU DARĪTAVA IR KOMERSANTS, kas ražo vīnu, raudzētos dzērienus, starpproduktus, kuru sastāvā esošais spirts ir tikai raudzētas izcelsmes (starpprodukti), vai pārējos alkoholiskos dzērienus no savā īpašumā vai valdījumā esošajos dārzos, vai savvaļā augošiem augiem, dravās iegūtajiem produktiem; ražo, neizmantojot spirtu un citus saražotos alkoholiskos dzērienus.

Ja komersants nodrošina, ka kalendārā gadā nepārsniedz:

- saražotā vīna vai raudzēto dzērienu kopējo apjomu **15 000 litru**
- absolūtā alkohola daudzumu pārējos alkoholiskajos dzērienos **1000 litru**
- saražoto starpproduktu kopējo apjomu **1000 litru**, tad komersantam ir tiesības ar atvieglotiem nosacījumiem saņemt:

-speciālo atļauju (licenci) apstiprināta noliktavas turētāja darbībai

-atbrīvojumu no akcīzes nodokļa nodrošinājuma iesniegšanas pienākuma.

Noteikumi Nr.662

Ja saražotā vīna vai raudzēto dzērienu kopējais apjoms kalendāra gadā pārsniedz 1000 litru, tad jāmaksā minimālā nodrošinājuma summa, kāda noteikta normatīvajos aktos.

Atvieglojumi:

-DRĪKST REALIZĒT PAŠAS DARĪTAVAS SARAŽOTO VĪNU speciālajā atļaujā (licencē) apstiprināta noliktavas turētāja darbībai norādītajā vietā;

-veikt izbraukuma tirdzniecību sabiedrisko pasākumu norises vietās, ARĪ TAD, JA NAV SAŅEMTA ATSEVIŠKA SPECIĀLĀ ATĻAUJA (LICENCE) ALKOHOLISKO DZĒRIENU MAZUMTIRDZNIECĪBAI;

- ir ATĻAUTI SKAIDRAS NAUDAS NORĒĶINI par mazajā alkoholisko dzērienu darītavā ražotu vīnu, raudzētajiem dzērieniem, starpproduktiem vai pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, vienlaikus ievērojot normatīvajos aktos par nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektronisko ierīču un iekārtu lietošanas kārtību noteikto, NEIZMANTOJOT KASES APARĀTUS UN KASES SISTĒMAS;

-atļauts veikt darbības ar alkoholiskajiem dzērieniem ārpus deklarētā darba laika;

-samazināta ražošanas aktā norādāmā informācija;

-preču reģistrācijas žurnālā vai uzskaites kartītēs informāciju atļauts reģistrēt reizi mēnesī, u.c

II.

Noteikumi Nr.956

Likums Par akcīzes nodokli

PATSTĀVĪGĀ MAZĀ ALUS DARĪTAVA

-juridiski un saimnieciski neatkarīga no citām alus darītavām, izmanto telpas, kas atrodas atsevišķi no citu alus darītavu telpām, saražotā alus apjoms nepārsniedz 50 tūkstošus hektolitru gadā un, kurai aizliegts iegādāties un ražot spirtu.

Atvieglojumi:

- akcīzes NODOKĻA LIKME 100 litri 4,50 eiro par tilpuma%;
- par vienā kalendāra gadā saražotajiem pirmajiem 10 000 hektolitru ALUS 50 % no likmes ne mazāk kā 8,2 euro par 100 litriem;
- akcīzes nodokļa vispārējais nodrošinājums ALUM minimālā summa 1.420 eiro standarta gadījumā 14.220eiro

Likmi piemēro, ja ir saražots:

- Latvijā alus darītavā, kurai PIEŠĶIRTS patstāvīgās mazās alus darītavas STATUSS;
- citas valsts patstāvīgā mazā alus darītavā, kuras saražotā alus apjoms iepriekšējā kalendāra gadā NEPĀRSNIEDZ 50000 hektolitru;
- alus, bet komersants, NEVEIC AR ATTIECĪGO ALU CITAS DARBĪBAS (piemēri., ražošanu, pārstrādi, fasēšanu), izņemot saņemšanu, glabāšanu un izvešanu;
- ŠO LIKMI NEPIEMĒRO ALUM, kurš saražots citā alus darītavā, bet ar kuru patstāvīgajā mazajā alus darītavā TIEK VEIKTAS FASĒŠANAS DARBĪBAS.

* normatīvo aktu bāzes sarakstā no 4. -7. iekļautie normatīvie akti ir Finanšu ministrijas kompetencē.

○ **Kooperatīvu veidošanās**

Liene Feldmane, LLKA: Ir plānotas izmaiņas MK noteikumos Nr. 60, lai arī mājražotāji varētu tikt iekļauti. No 2019. gada 1. janvāra stāsies spēkā jauns kooperatīvu likums. Ir paredzēts, ka kooperatīvi varētu saņemt atbalstu 4270 EUR apjomā gadā administratīvo izdevumu segšanai. Šobrīd norisinās diskusija par kritērijiem mājražotāju (pārtikas produktu ražotāju mājas apstākļos) kooperatīvam, lai notiktu atbilstības izvērtēšana un atzīšana: kas varētu būt biedri (pamatā mājražotāji; primārie ražotāji; amatnieki, bet biedru skaits neliels, jo pamatā atbalsts domāts pārtikas produkcijas ražotājiem).

Dace Ugare, ZM: Uzsver sabiedriskās ēdināšanas sektoru, kā būtisku noieta tirgu, kur kooperatīviem realizēt savu produkciju, tā darot to pieejamu arī tūristam.

Citas diskusijas laikā izskanējušas tēmas:

- Kooperatīva vadītājs (vēlams neatkarīga persona) atalgojuma avots un pārdošanas vietas uzturēšana. Varianti: pašvaldības atbalsts, biedru nauda + % no realizētās produkcijas, kas kooperatīva gadījumā irniecīgs;
- Iespējamā sadarbības forma - biedrība ("Grobīņas spēkavots" pieredze). Saņem atbalstu no pašvaldības. Dibināšanas iemesls – iedrošināt mājražotājus nākt kopā un uzsākt sadarbību. Biedrībai nosacījumi ir vieglāki, jo nav paju daļas un ir mazāka

- atbildība, lielāka rīcības brīvība. Biedrībai ir iespēja reģistrēt saimniecisko darbību, tāpēc tai pieder veikals kā mazumtirdzniecības vieta.
- Koopretaīvam ir jāizvirza spēcīgs vadītājs, lai ražotāju problēmas un jautājumi tiktu virzīti uz priekšu. Jelgavā ir kooperatīvs, bet nav līdera.
 - Preces saturs nozīmē pār formu;
 - Unikālas produkcijas trūkums, preču vienveidība. Pircēju vilšanās iegādātajā produkcijā. Nepieciešamība ražot vienkāršos produktus/ preces (ne tikai rupjmaizi, bet arī baltmaizi vai karašu). Pirms produkta attīstīšanas jādomā vairāk par to, kas to pirks;
 - Tirdziņi, kur satiekas ražotājs ar pircēju, veidojot personīgas attiecības vs kooperatīva veikals, kurš ietaupa ražotāja laiku, ko viņš var veltīt jaunas produkcijas ražošanai u.c. attīstībai tā vietā, lai pats tirgotu savu produkciju. Vai ir obligāti jāizvēlās starp vienu un otru formu vai tomēr abas formas ir iespējams veiksmīgi apvienot?
 - Pozitīvi, ka ar mājražotājiem saistās daudz emociju. Tas ir arī tas, ko tūrists vēlas saņemt – emocijas, iepērkot mājās gatavotu pārtiku.
 - No Svaigi.lv saimnieces izskan viedoklis, ka kooperatīvam ir jāspēj sevi finansēt, uzliekot produktiem atbilstošu uzcenojumu. Komercuzaņēmumā, kāds ir viņai, ir jāspēj segt gan darbinieku atalgojumu, gan mārketinga izmaksas utt. E-komercija pārtikas jomā Latvijā tikai pašos pirmsākumos, tāpēc daudz izaicinājumu. Gribētos lielāku vēlmi sadarboties no ražotāju puses (kā jāizskatās produkta iepakojumam, lai ti labāk pirktu, kādai jābūt kvalitātei utt).
 - Pašvaldības atbalsta (finansiāls, telpas u.c.) nozīme vismaz darbības sākumposmā;
 - Viens no šķēršļiem kooperatīvu izveides – bailes no sarežģītās likumdošanas, kā arī slikta pieredze, nav uzticības kooperatīvam kā sadarbības formai. Ražotājam skaidri jāredz iegūstamais labums, lai apvienotos. Inciatīvai apvienoties jānāk no ražotāju puses, lai tas attīstītos veiksmīgi. Ieteikums Kooperatīvu Savienībai veikt rīkot apmācības;
 - Kā veiksmīgs piemērs tiek minēts Ērgļu novada vietējie ražotāji, kas viens otru iesaka, vai arī savā saimniecībā piedāvā citu ražotāju produkciju. Varbūt apvienībai nav obligāti jābūt juridiskai formai?;
 - Tērvetes piemērs - ar pašvaldības un Latvijas Mežu atbalstu Tērvetes dabas parkā novietots stends ar mājražotāju produkciju, kurš vienoti noformēts (logo, apģērbs, telts). Pārdevējs uz maiņām - pārstāvis no ražojošajām saimniecībām;
 - Kooperatīvu problēma: biedru atbildības trūkums. Biedri nejūt atbildību viens par otra saražoto produkciju;
 - Lielāku zīmolu, piemēram, “Ražots Kurzemē” attīstības nozīme, zem kura tiktu izplatīti visi vietējie produkti, kas būtu saistoši arī tūristam;
 - Problēma tiek saskatīta arī ražotāju kvalitātē, kas gan ar gadiem nostabilizējas un kooperatīvs var sākt par to atbildēt;
 - Produkcijas mārketinga kā viens no realizācijas klupšanas akmeņiem. Apmācību nepieciešamība. Pieaicinātā eksperta, kurš sniedz apmācību, zināšanu un praktiskās pieredzes (ar gala patērētāju) nozīme – kurš māca? Ko māca? Vai šīs apmācības nebūtu lietderīgāk sniegt, piemēram, kooperatīvu vadītājiem, kuriem ir lielāka līdzšinējā pieredze, kā arī, kuri tālāk informāciju varētu izplatīt saviem biedriem, tādejādi aptverot plašāku interesentu loku?

Pasākums organizēts Igaunijas - Latvijas programmas no Eiropas Reģionālā attīstības fonda projekta “Livonijas kulinārais ceļš” ietvaros.

Augstākminētā informācija atspoguļo autora viedokli un Igaunijas-Latvijas programmas vadošā iestāde neatbild par tajā ietvertās informācijas iespējamo izmantošanu.